

భారతదేశ సర్వోన్నత న్యాయస్థానము
సివిల్ అప్పీలేట్ అధికారపరిధి
పౌర దరఖాస్తు నెం. 360/2023
(@ఎస్ఎల్పి (సి) నెం. 1493/2023)
(@డయారీ నెం. 22629/2021)

డిల్లీ ఎన్ఫీటి ప్రభుత్వం మరియు ఇంకొక.

...అప్పీలుదారు (లు)

వర్యెస్

మంజీత్ సింగ్ ఆనంద్ మరియు ఇంకొక

....ప్రతివాది (లు)

తీర్పు

ఎమ్.ఆర్.షా. న్యాయమూర్తి

1. డిల్లీ ఉన్నత న్యాయస్థానము, న్యుఢిల్లీ వారు డబ్ల్యూ.పి.(సి)నెం.7004/2015 లో వారు ఆదేశించిన భూసేకరణ కార్య కలుపాలు ప్రవేశపెట్టిన భూసేకరణ చట్టము , 1894 (ఇకపై చట్టము 1894 గా సూచించబడెను) ప్రస్థావకమైన భూమికి సంబంధించిన సెక్షన్ 24(2) క్రింద రద్దు చేయబడిన భూసేకరణలో న్యాయ పరిహారము మరియు పౌర దరఖాత పునరావాస చట్టం 2013 (ఇకపై చట్టము 2013 సూచించబడెను) వివాదాస్పద/సవాలు చేయబడిన తీర్పుకు ప్రతివాదులు ప్రస్తుత అప్పీలు దారులు అప్పీలు చేసుకున్నారు.

2. ప్రస్తుత కేసులో, ప్రస్థావకమైన భూమిని 1964 సంవత్సరంలో స్వాధీనం చేసుకున్నారు మరియు భూసేకరణ చట్టము, 1894 లోని సెక్షన్ 4 క్రింద తేదీ 13.02.1964న జారీ చేయబడింది. అవార్డు కూడా 12.05.1967 లో ఇవ్వబడింది. భూసేకరణ కలెక్టర్ (ఎల్ఎసి) ప్రకారం, ప్రస్థావకమైన భూమిని భౌతికంగా స్వాధీనం చేసుకోవడం 07.06.1967 తేదిన జరిగింది మరియు పరిహారాన్ని 13.11.1967 న రిఫరెన్స్ కోర్టులో జమ చేశారు. ఆ తరువాత చట్టము, 2013 అమలులోకి వచ్చిన తరువాత, ప్రతివాది నంబర్ 1- అసలు రిట్ పిటిషన్-జనరల్ పవర్ ఆఫ్

అటార్నీ, రసీదులు కొన్ని పత్రాల ఆధారంగా మొదలైనవి హైకోర్టు లో రిట్ పిటిషన్లు దాఖలు చేసి, చట్టము, 2013 లోని సెక్షన్ 24 (2) క్రింద భూసేకరణ రద్దు చేయాలని అభ్యర్థించారు. ప్రతివాది నంబర్ 1-అసలు రిట్ పిటిషనర్కు సముపార్జనను సవాలు చేసే హక్కు లేదని మరియు సమోదు చేయబడిన యజమాని మరొకరు అని హైకోర్టు ముందు ఒక నిర్దిష్ట పిటిషన్ లేవనెత్తినప్పటికీ, శ్రీమతి. హార్బన్స్ కౌర్ వర్సెస్. ఢిల్లీ ఎన్. సి. టి. ప్రభుత్వం మరియు ఇతరులు [2014 నాటి డబ్ల్యు. పి. (సి) 5358, 02.02.2015 పై నిర్ణయించబడింది], హైకోర్టు ఈ రిట్ పిటిషన్ను అనుమతించింది.

2.1. హైకోర్టు ఆమోదించిన వివాదాస్పద తీర్పు మరియు ఉత్తర్వు, శ్రీమతి హార్బన్స్ కౌర్ (పైన పేర్కొన్న) కేసుగా కనిపిస్తుంది, హైకోర్టు పూణే మునిసిపల్ కార్పొరేషన్ మరియు ఇంకొకరు వర్సెస్ హరకృంద్ మిసిరిమల్ సోలంకి మరియు ఇతరులు (2014) 3 ఎస్.సి.సి 183 తీర్పుపై ఆధారపడింది.

2.2 పూణే మునిసిపల్ కార్పొరేషన్ మరియు ఇంకొకరు (పైన పేర్కొన్న) విషయంలో ఈ కోర్టు తీసుకున్న నిర్ణయం, ఈ కేసును నిర్ణయించేటప్పుడు హైకోర్టు దానిపై ఆధారపడింది. హార్బన్స్ కౌర్ (సుప్రా) ను ఇండోర్ డెవలప్మెంట్ అథారిటీ వర్సెస్ కేసులో ఈ కోర్టు రాజ్యాంగ ధర్మాసనం ప్రత్యేకంగా తోసిపుచ్చింది. మనోహర్లాల్ మరియు ఇతరులు., (2020) 8 ఎస్. సి. సి 129. 365 మరియు 366 పేరాల్లో, ఈ న్యాయస్థానం యొక్క రాజ్యాంగ ధర్మాసనం ఈ క్రింది విధంగా గమనించింది మరియు తీర్పు ఇచ్చింది:-

"365. ఫలితంగా, ఈ నిర్ణయం పూణే మునిసిపల్ కార్పొరేషన్ లో ఇవ్వబడింది, [పూణే మునిసిపల్ కార్పొరేషన్ వర్సెస్ హరకృంద్ మిసిరిమల్ సోలంకి, (2014) 3 ఎస్.సి.సి 183] దీని ద్వారా రద్దు చేయబడింది మరియు పూణే మునిసిపల్ కార్పొరేషన్ తీసుకున్న అన్ని ఇతర నిర్ణయాలు, [పూణే మునిసిపల్ కార్పొరేషన్.వి. హరకృంద్ మిసిరిమల్ సోలంకి, (2014) 3 ఎస్.సి.సి 183] ను అనుసరించారు, అవి కూడా రద్దు చేయబడ్డాయి. శ్రీ బాలాజీ నగర్ రెసిడెన్షియల్ అసోసియేషన్ లో ఈ నిర్ణయం తీసుకున్నారు. [శ్రీ బాలాజీ నగర్ రెసిడెన్షియల్ అసోసియేషన్ వర్సెస్ స్టేట్ ఆఫ్ టిఎన్, (2015) 3 ఎస్.సి.సి 353] మంచి శాసనము నిర్దేశిస్తుందని చెప్పలేము, అందువల్ల రద్దు చేయబడింది మరియు దానిని అనుసరించే ఇతర నిర్ణయాలు కూడా రద్దు చేయబడ్డాయి. ఇండోర్ డెవలప్మెంట్ అథారిటీ వర్సెస్ శైలేంద్ర [(2018) 3 ఎస్. సి. సి 412] లో, సెక్షన్ 24 (2) లోని మినహాయింపుకు సంబంధించిన అంశం మరియు "లేదా" ను "లేదా" లేక "మరియు" గా చదవాలా అనేది పరిశీలన కోసం ఉంచబడలేదు. అందువల్ల, ప్రస్తుత తీర్పులోని చర్చ దృష్ట్యా, ఆ నిర్ణయం కూడా

ప్రబలంగా లేదు.

366. పైన పేర్కొన్న చర్చను దృష్టిలో ఉంచుకుని, మేము ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సమాధానం ఇస్తాము:

367.

366.1 సెక్షన్ 24 (1) (ఎ) లోని నిబంధనలు ప్రకారం, 2013 చట్టము ప్రారంభమైన తేదీ 1-1-2014 ప్రకారం అవార్డు ఇవ్వకపోతే, విచారణలో జాప్యం ఉండదు. 2013 చట్టము నిబంధనలు ప్రకారం పరిహారం నిర్ణయించబడాలి.

366.2 ఒకవేళ కోర్టు మధ్యంతర ఉత్తర్వు పరిధిలోకి వచ్చే వ్యవధిని మినహాయించి ఐదేళ్ల వ్యవధిలో అవార్డును ఆమోదించినట్లయితే, 1894 చట్టము క్రింద 2013 చట్టము యొక్క సెక్షన్ 24 (1) (బి) క్రింద అందించిన విధంగా కార్యకలాపాలు కొనసాగుతాయి.

366.3 స్వాధీనం మరియు పరిహారం మధ్య సెక్షన్ 24 (2) లో ఉపయోగించిన "లేదా" అనే పదాన్ని "నార్" లేదా "అండ్" గా చదవాలి. 2013 చట్టము సెక్షన్ 24 (2) క్రింద భూసేకరణ కార్యకలాపాలు విఫలమయ్యాయని భావించినప్పుడు, ఈ చట్టం ప్రారంభానికి ముందు ఐదేళ్లు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ కాలం అధికారులు చర్య తీసుకోని కారణంగా, భూమిని స్వాధీనం చేసుకోలేదు లేదా పరిహారం చెల్లించలేదు. మరో మాటలో చెప్పాలంటే, స్వాధీనం చేసుకున్నట్లయితే, పరిహారం చెల్లించకపోతే ఎటువంటి లోపం ఉండదు. అదేవిధంగా, పరిహారం చెల్లించినట్లయితే, స్వాధీనం చేసుకోకపోతే అప్పుడు ఎటువంటి లోపం ఉండదు.

366.4 2013 చట్టము సెక్షన్ 24 (2) లోని ప్రధాన భాగంలో "చెల్లింపు" అనే వ్యక్తీకరణలో కోర్టులో పరిహారం జమ చేయడం లేదు. డిపాజిట్ చేయకపోవడం యొక్క పర్యవసానాన్ని సెక్షన్ 24 (2) లోని నిబంధనలు అందించబడింది, ఒకవేళ అది మెజారిటీ భూస్వాములకు సంబంధించి జమ చేయబడకపోతే, 1894 చట్టము సెక్షన్ 4 క్రింద భూసేకరణ కోసం లబ్ధిదారులందరూ (భూస్వాములు) 2013 చట్టం యొక్క నిబంధనలకు అనుగుణంగా పరిహారానికి అర్హులు. భూసేకరణ చట్టం, 1894 లోని సెక్షన్ 31 క్రింద బాధ్యత నెరవేర్చబడకపోతే, పైన పేర్కొన్న చట్టము సెక్షన్ 34 క్రింద వడ్డీ ఇవ్వబడుతుంది. నష్టపరిహారాన్ని (కోర్టులో) జమ చేయకపోవడం వల్ల భూసేకరణ కార్యకలాపాలు విఫలం కావు. ఐదేళ్లు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ కాలం పాటు మెజారిటీ

భూ యజమానులకు సంబంధించి డిపాజిట్ చేయకపోతే, 2013 చట్టము ప్రకారం పరిహారం 1894 చట్టము యొక్క సెక్షన్ 4 క్రింద భూసేకరణ కోసం ప్రకటన తేదీ నాటికి "భూస్వాములకు" చెల్లించాలి.

366.5 ఒకవేళ ఒక వ్యక్తి 1894 చట్టము సెక్షన్ 31 (1) క్రింద అందించిన విధంగా పరిహారాన్ని సమర్పించినట్లయితే, చెల్లించకపోవడం లేదా కోర్టులో పరిహారం జమ చేయకపోవడం వల్ల సెక్షన్ 24 (2) క్రింద సముపార్జన గడువు ముగిసిందని క్లెయిమ్ చేయడానికి అతనికి అవకాశం లేదు. సెక్షన్ 31 (1) క్రింద మొత్తాన్ని టెండర్ చేయడం ద్వారా చెల్లించాల్సిన బాధ్యత పూర్తవుతుంది. నష్టపరిహారాన్ని స్వీకరించు నిరాకరించిన లేదా అధిక పరిహారం కోసం రిఫరెన్స్ కోరిన భూస్వాములు, 2013 చట్టము సెక్షన్ 24 (2) క్రింద సముపార్జన కార్యకలాపాలు రద్దు చేయబడ్డాయని చెప్పలేరు.

366.6 2013 చట్టము సెక్షన్ 24 (2) లోని మినహాయింపు సెక్షన్ 24 (2) లో భాగంగా పరిగణించాలి, సెక్షన్ 24 (1) (బి) లో భాగం కాదు.

366.7 1894 చట్టము క్రింద స్వాధీనం చేసుకునే విధానం మరియు సెక్షన్ 24 (2) క్రింద పరిగణించిన విధంగా విచారణ నివేదిక/మెమోరాండం ఇవ్వడం. 1894 చట్టము సెక్షన్ 16 క్రింద స్వాధీనం చేసుకోవడంపై అవార్డు ఆమోదించబడిన తర్వాత, 2013 చట్టము సెక్షన్ 24 (2) క్రింద రాష్ట్రంలో ఉన్న భూమిని ఉపసంహరించుకునే అవకాశం లేదు, ఎందుకంటే ఒకసారి స్వాధీనం చేసుకున్న తర్వాత సెక్షన్ 24 (2) క్రింద ఎటువంటి లోపం ఉండదు.

366.7 366.8 2013 చట్టము అమలులోకి రాకముందు ఐదేళ్లు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ కాలం పాటు స్వాధీనం చేసుకోవడంలో మరియు పరిహారం చెల్లించడంలో అధికారులు విఫలమైనట్లయితే, సంబంధిత అధికారులతో పెండింగ్లో ఉన్న భూసేకరణ చర్యలో సెక్షన్ 24 (2) లోని నిబంధనలు వర్తిస్తాయి. మధ్యంతర ఆదేశాల కాలమును, కోర్టు ఆమోదించిన ఐదు సంవత్సరాల గణనలో మినహాయించబడాలి.

366.8 366.9 2013 చట్టము విషయము 24 (2) భూసేకరణ

కార్యకలాపాల చట్టబద్ధతను ప్రశ్నించడానికి కొత్త చర్యలకు దారితీయదు. 2013 చట్టము అమలు జరుపుట చేసిన తేదీన పెండింగ్లో ఉన్న చర్యలకు అంటే 1-1-2014 కు సెక్షన్ 24 వర్తిస్తుంది. ఇది పాతబడిన మరియు గడువు తీరిన క్లెయిమ్లను పునరుద్ధరించదు మరియు ముగిసిన కార్యకలాపాలను తిరిగి తెరవదు లేదా భూస్వాములు భూసేకరణ చెల్లనిదిగా చేయడానికి బదులుగా ట్రెజరీలో నష్టపరిహారం జమ చేసే విధానాన్ని లేదా కార్యకలాపాలను తిరిగి తెరవడానికి స్వాధీనం చేసుకునే విధానం యొక్క చట్టబద్ధతను ప్రశ్నించడానికి అనుమతించదు.

a.

b. 2.3 లేకపోతే ప్రతివాది నెంబరు 1 సమర్పించిన రిట్ పిటిషన్ను ఆమోదించడంలో హైకోర్టు భౌతికంగా తప్పు చేసింది. అప్పీలుదారు తరపున కేసు ప్రకారం మరియు కౌంటర్ అఫిడవిట్లో పేర్కొన్న విధంగా, ప్రతివాది నెంబర్ 1-అసలు రిట్ పిటిషనర్ నమోదు చేయబడిన యజమాని కాదు మరియు అతను కొన్ని పత్రాల ఆధారంగా రిట్ పిటిషన్ను దాఖలు చేశాడు (జనరల్ పవర్ ఆఫ్ అటార్నీ, రసీదులు మొదలైనవి). శివ్ కుమార్ మరియు ఇంకొకరు వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా మరియు ఇతరులు., (2019) 10 ఎస్. సి. సి. 229 కేసులో తీర్పు ఇచ్చినట్లుగా మరియు ఢిల్లీ డెవలప్మెంట్ అథారిటీ వర్సెస్. గాడ్వే ఫిలిప్స్ (ఐ) లిమిటెడ్ & ఇతరులు., -2022 నాటి సివిల్ అప్పీల్ నెం. 3073 మరియు ఢిల్లీ అడ్మినిస్ట్రేషన్ థర్. కార్యదర్శి, భూమి మరియు భవన శాఖ & ఇతర శాఖలు వర్సెస్ పవన్ కుమార్ & ఇతరులు., -2022 నాటి సివిల్ అప్పీల్ నెం. 3646, కేసుల్లో తీర్పు ఇచ్చినట్లుగా తదుపరి కొనుగోలుదారుడు భూసేకరణ / ఉపసంహరణను సవాలు చేసే హక్కు లేదు. ఈ పరిస్థితులలో కూడా, రిట్ పిటిషన్ ఆమోదించడంలో హైకోర్టు చాలా తీవ్రమైన పొరపాటు చేసింది. ప్రతివాది నెం. 1-అసలు రిట్ పిటిషనర్ సూచన మేరకు దాఖలు చేసిన పిటిషన్.

368. పైన పేర్కొన్న వాటిని దృష్టిలో ఉంచుకుని, ఇండోర్ డెవలప్మెంట్ అథారిటీ (పైన పేర్కొన్న) విషయంలో రాజ్యాంగ ధర్మాసనం నిర్ణయంలో ఈ శాసనము నిర్దేశించిన చట్టాన్ని వర్తింపజేస్తూ, మరియు భూసేకరణ 1964 సంవత్సరానికి చెందినది మరియు 1967 సంవత్సరంలో పంచనామాను నిర్వర్తించడం ద్వారా స్వాధీనం చేసుకున్నప్పుడు [ఇది ఇండోర్ డెవలప్మెంట్ అథారిటీ (పైన పేర్కొన్న) విషయంలో పేర్కొన్న చట్టానికి అనుగుణంగా స్వాధీనం చేసుకున్నట్లు

నిర్ధారించబడింది], హైకోర్టు ఆమోదించిన వివాదాస్పద తీర్పు మరియు ఉత్తర్వు నిలకడలేనివి మరియు వాటిని రద్దు చేసి పక్కన పెట్టడానికి అర్హమైనవి మరియు తదనుగుణంగా రద్దు చేసి పక్కన పెట్టబడతాయి.

తదనుసారం, ప్రస్తుత అప్పీలు అనుమతించబడింది. ఖర్చుల గూర్చి ఉత్తర్వులు లేవు. పెండింగ్లో ఉన్న దరఖాస్తు ఏదైనా ఉంటే, అది కూడా పరిష్కరించబడుతుంది.

-----న్యాయమూర్తి.

[ఎం. ఆర్. షా]

.....న్యాయమూర్తి.

[సి. టి. రవికుమార్]

న్యూ ఢిల్లీ;

జనవరి 20, 2023.